

a kolozsvári egyetem utolsó munkahelyi figyelmeztetésben részesíti. Nagyon éles helyzet, párbeszédés formában megjelenítve, ahol rendkívül bizarr kérdéseket szegeznek Gyimesi Évának – azt gondolom, az ilyen helyzetek jól érezhető feszültsége segíthet hozzá ahhoz egy nagyon fiatal embert, hogy megérezze, miről is szólt, hogyan is működött a megfélemlítés mechanizmusa, hogyan lehetett megtörni embereket. És azt is, hogy voltak emberek, akiket nem lehetett megtörni, és Gyimesi Éva közéjük tartozott.

A negyedik és utolsó szempont, amit ez a könyv számomra felvet, a magyar és a román értelmiség közötti kommunikáció kérdése. Gyimesi Éva történetében nagyon érdekes, hogy egy olyan román értelmiséggel kezdeményez kommunikációt – Doina Corneával –, akitől nagyon sok minden elválasztja őt. Egy nemzeti érzelmű, konzervatív, királpárti román ellenzékiről van szó. Királpártinak lenni a kommunista Romániában persze nagyon meredek dolog volt.

Gyimesi Éva nemcsak olyan román liberális értelmiségiekkel vállalt szolidaritást, akikkel emberi jogi alapon úgymond a legkönnyebb lett volna (és voltak nyilván ilyen ismerősei is), hanem azzal, akitől nagyon sok dolog elválasztotta. Ez nagyon fontos, ritka pillanat, azt gondolom, az erdélyi ellenzéki mozgalmakon belül is. Sokszor túl korán lemondunk arról, hogy a román értelmiségiek bizonyos szemléletű rétegeivel közös kommunikációs csatornákat keressünk. Azokkal keressük a kommunikációt, akikkel a legkönnyebb, de lehet, hogy ez kevés. Lehet, hogy tovább kell menni, és megkeresni a közös pontokat azokkal is, aiktől, úgy tűnik, nagyon sok dolog választ el bennünket.

Balázs Imre József

SZUBJEKTÍV IDŐUTAZÁS

■ Az érzékeny lelkületű ember nem csupán egy gyönyörű nőbe lehet szerelmes, hanem egy izgalmas, élményeket nyújtó tárlatba is „belehabarodhatik”. S ugyanúgy, ahogy az előbbi, ez utóbbi – tudniillik egy nagyon jó, mély élményeket, benyomásokat nyújtó, elgondolkodtató kiállítás – is hetekig, hónapokig foglalkoztathatja, izgathatja az ember lelkét, ott motoszkálhat kirtatóan az agyában.

Egy napsütötte délelőtt a városban járva gondoltam, benézek a Quadro Galériába. Ahogy beléptem az ajtón, a belső terem sarokfalán rögtön lenyűgözött egy döbbenetes, szuggesztív festmény. Egy vasúti hidat jelenít meg expresszív erővel. A festményen áttételese fellelhető Van Gogh és a német expresszionista festők hatása, már ami a színvilágot és az ecsetkezelést illeti. Alkotója, Ioan Pop a múlt század húszas-harmincas éveiben a kolozsvári Szépművészeti Iskola növendéke volt, tehát a kincses városban élt és alkotott. Sorsáról nagyon keveset tud a művészettörténet. Szerepelt a fiatalok 1934-es csoportos kiállításán, aztán nyomtalanul eltűnt. A kép tulajdonosának – a budapesti Wagner Péter építésznek – a közlése szerint beleszeretett egy gyönyörű cigánylányba, összeköltöztek, s aztán többet soha senki sem hallott róla.

Még a tulajdonképpeni tárlatmegnyitót megelőzően olyannyira foglalkoztatott a kép és festője, hogy többször visszajártam hozzá. Lenyűgözött. A festő sorsa pedig elgondolkodtatott. Micsoda emberi tragédia huzódhatik meg egy nagyon ígéretesen induló alkotói pálya félbeszakadása mögött.

Eközben szemem előtt épült fel a kiállítás, jött létre a mű, kerültek fel a képek a falra, s a szobrok a posztamensekre. S ez utóbbi kifejezést nem véletlenszerűen használtam. Hiszen egy nagyon jó kiállítás – amilyen a Galéria ezen, mostani tárlata is – alkotás lehet a maga nemében. Itt jegyezném meg, hogy tőlünk nyugatabbra a kiállításrendezés önálló, megbecsült szakma.

Jelen visszatekintés megálmódója, létrehozója nem többre és nem kevesebbre vállalkozott, mint bemutatni a két világháború közötti kolozsvári képzőművészetet. Annak lehető legszelebbebb spektrumát. Így sorjáznak a falakon a festmények, grafikák s a posztamenseken a szobrok.

*A Quadro Galéria május 23–július 1. között látogatható, két világháború közötti fiatal kolozsvári művészeket bemutató kiállítása kapcsán született írás.

Köszönjük a Quadro Galériának, hogy a kiállítás képanyagát illusztrációs anyagként a Korunk rendelkezésére bocsátotta. – A szerk.

A művek alkotói a kolozsvári Szépművészeti Iskola diákjai és tanárai. A diákok: Cornel Cenan, Petre Abrudan, Fülöp Antal Andor, Tasso Marchini, Eugen Gâscă, Szervátiusz Jenő, Ion Vlasiu, Ioan Pop, Letiția Muntean, Ștefan Gomboșiu, Tóth István, Nicolae Brana, Traian Bîlțiu-Dăncuș. A tanárok: Aurel Ciupe, Anastasiu (Tassy) Demian, Catul Bogdan és Romul Ladea. Velük és a diákokkal egyszerre szerepel három nagyon artisztikus festménnyel – *Váza napraforgóval és körtével*, *Tasso Marchini arcképe*, *Alvó akt* – az idősebb nemzedékhez tartozó, a tanárokkal baráti kapcsolatot ápoló Szolnay Sándor.

A termekben járva és a műtárgyakban gyönyörködve azon kapom magam, hogy a hajnalfényben fürdő *Vasúti híddal* nézek farkasszemet. Még alig jött fel a nyári nap, a híd alatt kanyart vesz a folyó mellett futó út, mely az egykori gyárnegyedbe vitt. Ezekben a napsugarakban valami fojtogató drámaiság vibrál, mely lenyűgöz. Olyan ez, mint a vihar előtti csönd. Egyszerűen nem hagy nyugodni. Négyzetcentiméterről négyzetcentiméterre lefotografálok lelki szemeimmel. Próbálok megfejteni a kép titkát. Legfőképpen lenyűgöző tragédiája hat reám.

A megnyitó alkalmával a nézőket figyelem. Jóleső érzéssel tapasztalom, hogy a legtöbb nézőre hasonló hatást gyakorol a *Híd*. De hiszen egy jó kép esetében nem is történhetik másként. Véleményem szerint ez a kis formátumú festmény a kiállítás egyik legjobb képe.

Nézem az angyali szelídségű és természetű Fülöp Antal Andor festményeit. Maga volt a megtestesült szívósság és segítőkészség. Nézem a női portréit: *Iréne*, *Iréne magnóliával*, *Mimy*. Azon kevés művészeink közé tartozott, akik teljes tisztelettel, költői lélekkel közelítettek a lefestendő női modellekhez. És itt a modellen nem a hivatásos modelleket értem. Portréinak kompozícióját, az általa használt színskálát mind-mind arra fordította, annak szolgálatába állította, hogy általuk felszínre hozza, megjelenítse az ábrázolt hölgyek lelki finomságait.

Látom magam előtt a fiatal művészek körében olyan népszerű Fülöp Antal Andort, ahogyan nem sokkal halála előtt ott ült a Főtér és az Egyetem utca sarkán lévő nagy könyvesboltban. Tiszteletteljes köszönésemet fogadva odahívott magához. Most is arcomon érzem kezének nyomát, ahogyan megsimogatott, s rögtön ezt követően magyarázatát adta cselekedetének, mondván, hogy csak ellenőrizte a hallását, hogy valóban én vagyok-e én. Nemes lelkű ember, igazi jó barát és egy nagyon nagy formátumú művész volt.

Aurel Ciupe: *Tanulmány a sárga kalaphoz*. Nézem a festményt és emlékezem. Lelki szememmel látom, ahogyan szinte egyszerre érünk a sztáni Szentimrei-villa kapujához, mely akkor a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Intézethez tartozott. Az épület jó néhány éve visszakerült jogos tulajdonosaihoz. Tisztelettel előreengedtem Ciupe mestert, aki tökéletes magyarsággal kérdezte, hogy hol és milyen motívumot festettem. A későbbi időkben is megmaradt közöttünk ez az akkor – közel kéthetes tartózkodásunk során – kialakult jó viszony.

Visszajutottam a drámát sejtető *Vasúti hídhöz*. Nézem és próbálok magamhoz szelídíteni. Hiszen ha úgy vesszük, az a hajnali derengés hozhat egy kellemes, derűs napot is. Én mégis a közelgő – néhány évvel, avagy évekkel későbbi – tragédiát sejttem.

Fülöp Antal Andor: *Iréne* és Tasso Marchini: *Reggeli*. Rokon indítatásból sarjadtak. Mindkettő a női szépségnek állít maradandó emléket. S mennyi finom poézissal, lehetőfinom poétikus színvilággal teszik mindezt.

A barátságot példázza Tasso Marchininek Fülöp Antal Andorról festett portréja. Erőteljes ecsetkezelés, már-már drámainak mondható színvilág. A képen mégis valami fiatalos bizakodás árad szét. S ez a modellül szolgáló jó barát tekintetéből sugárzik. Tanulmányútra is együtt utaztak Olaszországba. A kettőjük közötti barátság mindvégig megmaradt, egészen Tasso Marchini haláláig.

Napok teltek el azóta, hogy utoljára láttam a Quadro Galéria kiállítását. Napok teltek el, és még most sem hagy nyugodni. A képek vissza-visszatérnek emlékezetembe. Arra sarkallnak, hogy újra megnézzem, elidőzzek a képek és szobrok előtt.